

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานควบคู่กับประเทศไทย โดยมีหลักฐานที่บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรที่สำคัญ คือ ไตรภูมิพระร่วงหรือเตภูมิกถา วรรณคดีศาสนาที่มีจุดมุ่งหมายให้ประชาชนตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรม สร้างคุณความดี เน้นความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม ในพระพุทธศาสนาและยังชี้ให้เห็นถึงแก่นพระพุทธศาสนา ทุกสิ่งล้วนมีการเปลี่ยนแปลง ไม่จีรังยั่งยืน ดังเช่นการเวียนว่ายตายเกิดไปในภพภูมิต่างๆตามแต่กรรมจะนำไป ไตรภูมิพระร่วงเป็นวรรณกรรมเป็นที่รู้จักและแพร่หลายอย่างมากในสังคมไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัย ประมาณ พ.ศ. 1882¹ และนักวิชาการสมัยหลังยังได้วิเคราะห์ว่าไตรภูมิพระร่วงอาจจะใช้เป็นกุศโลบายในการปกครองอีกด้วย จนกระทั่งได้รับการยกย่องเป็นสุดยอดวรรณคดีไทยสมัยสุโขทัยโดยกระทรวงวัฒนธรรมในปี 2553 นอกจากนี้หลักธรรมคำสอนอื่นๆในพระพุทธศาสนา เช่น อริยสัจสี่ พรหมวิหารสี่ และอื่นๆ ยังได้ผสมผสานกลมกลืนจนเป็นส่วนหนึ่งในวิถีการดำรงชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม ศิลปะ สถาปัตยกรรม พิธีกรรม ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม อุปนิสัยใจคอ ตลอดจนการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เช่น การทำบุญใส่บาตร ภาวนาจิตกรรมฝานั่งซึ่งเป็นศิลปะอันเกิดจากแรงบันดาลใจทางศาสนาทั้งสิ้น

อย่างไรก็ตาม เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไปเข้าสู่สังคมแบบทุนนิยม บริโภคนิยม วัตถุนิยม คนเริ่มเห็นคุณค่าของวัตถุ สิ่งของ มากกว่าคุณค่าทางจิตใจ อิทธิพลความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมก็ดูจะค่อยๆลดน้อยลงในสังคมไทย คนเริ่มทำผิดกันมากขึ้น กลไกการควบคุมสังคมโดยใช้ความเชื่อ ความกลัว ได้เสื่อมประสิทธิภาพลง ดังจะเห็นได้จากสถิติคดีก่ออาชญากรรมปี 2551 จำนวน 458,188 คดี เพิ่มจากปี 2551 จำนวน 34,935 คดี หรือคิดเป็นเพิ่มขึ้นร้อยละ 8.25² ซึ่งอาจเป็นตัวบ่งชี้ได้ว่า คนจำนวนมากคิดทำชั่วได้ง่ายขึ้น ไม่เกรงกลัวต่อการทำความชั่วและผลจากการกระทำชั่วดังที่เคยปรากฏในสังคมไทยในอดีต

แม้ว่าความเชื่อในหลักพระพุทธศาสนาเรื่องกฎแห่งกรรมจะเริ่มเสื่อมถอยลงและลดความสำคัญลงในยุคปัจจุบัน อย่างไรก็ตามเมื่อเกิดปรากฏการณ์ “กฎแห่งกรรมรีเทิร์น” ในสื่อกระแสหลัก โดยเริ่มจากหนังสือเรื่อง “เสียดายคนตายไม่ได้อ่าน” ของนักเขียนนามปากกา “ดั่งตถุณ” ที่มียอดพิมพ์ถึง 50 ครั้ง ตั้งแต่ปี 2547-2550 เป็นหนังสือธรรมะแนวใหม่ที่เรียบเรียง

¹ นิยะดา เหล่าสุนทร, ไตรภูมิพระร่วง การศึกษาที่มา, (กรุงเทพ : สำนักพิมพ์แม่คำผาง, 2543) หน้า 11.

² สำนักงานตำรวจแห่งชาติ[ออนไลน์]. ข้อมูลสถิติอาชญากรรมจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (สตช.), 10 มกราคม 2553. แหล่งที่มา <http://news.hunsa.com/detail.php?id=17623>

เรื่องราววิบากกรรมเพื่ออธิบายว่า เหตุใดเราจึงเกิดมาเป็นคนเช่นนั้นเช่นนี้ด้วยกรรมเก่าอันใด* และยังมีหนังสืออีกหลายเล่มที่แนะนำเสนอเรื่องกฎแห่งกรรมซึ่งเป็นประเด็นหนึ่งที่โดดเด่นใน พระพุทธศาสนา เช่น หนังสือ “สแกนกรรม” โดย เอ๋ กฤษณา สุยะมงคล (สำนักพิมพ์ดีเอ็มจี), “คนเปิดกรรม” โดย หม่อม มณฑล สายทัศน์ (สำนักพิมพ์อินลัค), “คนทำกรรม” โดย ชัน สุรพัฒน์ ศิริรัตนสิทธิ์ (สำนักพิมพ์กรีน-ปัญญาญาณ), “ด้อย เอ็กชเรย์กรรม” โดย ด้อย เอ็กชเรย์ (สำนักพิมพ์ฟูลมูน) “ชีวิตติดกรรม” โดย แม่ชีทศพร เทวาทิทัศธรรม (สำนักพิมพ์ สมาร์ท อินเตอร์ คอมมิวนิเคชั่น) กระแสนี้ยังได้ถูกเผยแพร่สู่คนจำนวนมากผ่านสื่อกระแสหลัก อย่างเช่น รายการโทรทัศน์ที่นำบุคคลที่เขียนหนังสือเหล่านี้มาสัมภาษณ์หลายรายการ ได้แก่ รายการดีลิบ สัมภาษณ์ เอ๋ กฤษณา สุยะมงคล เจ้าของหนังสือ “สแกนกรรม” ออกอากาศ วันที่ 24 มีนาคม 2552 และ รายการวีไอพี สัมภาษณ์หม่อม มณฑล สายทัศน์ เจ้าของหนังสือ “คน เปิดกรรม” ออกอากาศ วันที่ 3 กรกฎาคม 2552 อีกทั้งผังรายการโทรทัศน์ 3 สถานี คือช่อง 3 ช่อง 5 และช่อง TPBS มีรายการที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับกฎแห่งกรรมอย่างน้อย สถานีละ 1 รายการ ในสถานีโทรทัศน์ช่อง 3 มีรายการ “บันทึกกรรม” มุ่งเน้น นำเสนอละครสั้นจบในตอนที่มีเนื้อหา ส่งเสริมศีลธรรมคุณธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา³ สถานีโทรทัศน์ช่อง 5 มีรายการ “กรรม ลิขิต” และ “ละครชีวิตจริง 84000” นำเสนอเรื่องราวชีวิตจริงของคนที่อยู่รอดด้วยธรรมะ⁴ รวมไปถึงละครชุดเรื่อง “จิตประภัสสร” ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ TPBS ซึ่งเป็นละครส่งเสริม คุณธรรมตามแนวคิดในโครงการ “จิตประภัสสรตั้งแต่นอนอยู่ในครรภ์” ของเสถียรธรรมสถาน นำโดยแม่ชีต้นสนีย์ เป็นโครงการที่ส่งเสริมให้ครอบครัวใช้หลักพุทธในการดำเนินชีวิตและฝึกให้ เด็กซึมซับธรรมะตั้งแตอยู่ในท้องแม่ได้ด้วยการปฏิบัติของพ่อและแม่ จากโครงการนี้เองทำให้เกิดแม่ชีน้อย “พอฟ้า” ซึ่งเป็นเด็กที่ได้รับการอบรมจากโครงการจิตประภัสสรและขอบวชชีตั้งแต่ อายุ 5 ขวบ ณ ขณะนี้มีครอบครัวเข้าร่วมโครงการนี้แล้วกว่าพันครอบครัว⁵

จากปรากฏการณ์เช่นนี้เป็นที่ประจักษ์ว่า สังคมไทยในยุคปัจจุบันหันกลับมาให้ความสำคัญเรื่องหลักธรรมคำสอน เรื่องกฎแห่งกรรม การฝึกฝนจิตใจตามแนวทาง พระพุทธศาสนาอีกครั้งหนึ่ง ประกอบกับการเข้ามาของสื่อชนิดใหม่ สื่ออินเทอร์เน็ตที่มี ประสิทธิภาพและมีการใช้งานกันอย่างกว้างขวางในยุคปัจจุบัน ดังนั้นพระพุทธศาสนาที่เป็นส่วน หนึ่งของชีวิตคนไทยจึงถูกนำเสนอในสื่อใหม่นี้เช่นเดียวกับเนื้อหาเรื่องอื่นๆในสังคม

การสื่อสารทางอินเทอร์เน็ตเข้ามามีบทบาทสำคัญมากขึ้น เป็นส่วนหนึ่งใน ชีวิตประจำวันของคนในยุคปัจจุบัน ความรู้ในการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตเป็น

* เรียบเรียงจากคำนำนักเขียน. ดังตฤณ, เสียดยคนตายไม่ได้อ่าน พิมพ์ครั้งที่ 50, สำนักพิมพ์ดีเอ็มจี

³ เว็บไซต์ของสถานีโทรทัศน์ช่อง 3. [ออนไลน์] 9 มกราคม 2553 แหล่งที่มา

http://www.thaitv3.com/ch3/drama/news_detail.php?dn_id=90&drama_id=68

⁴ เว็บไซต์ของสถานีโทรทัศน์ช่อง 5. [ออนไลน์] 9 มกราคม 2553 แหล่งที่มา

<http://portal.tv5.co.th/tabid/976/language/en-US/Default.aspx>

⁵ หนังสือพิมพ์บ้านเมือง, พุทธที่ 15 กันยายน 2553 [ออนไลน์] 29 ตุลาคม 2553 แหล่งที่มา

<http://www.ryl9.com/s/bmnd/985104>

ความรู้และความจำเป็นขั้นพื้นฐานในการประกอบอาชีพยุคปัจจุบัน การดำเนินชีวิตของคนในยุคปัจจุบันอยู่หน้าคอมพิวเตอร์มากขึ้น นอกจากนี้อุปกรณ์ที่ใช้ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์และการให้บริการอินเทอร์เน็ตเป็นสิ่งที่สามารถหาซื้อและเข้าถึงได้ง่ายขึ้นมีราคาหลายระดับให้เลือกซื้อเหมือนการซื้อวิทยุและโทรทัศน์ แม้จะเป็นช่องทางการสื่อสารแบบใหม่ที่เพิ่งเกิดขึ้น แต่เป็นที่นิยมในประเทศไทยอย่างรวดเร็วในระยะเวลาไม่ถึง 15 ปี โลกออนไลน์หรืออินเทอร์เน็ตมีคุณสมบัติพิเศษที่ไม่เหมือนสื่ออื่นๆที่ผ่านมา เพราะสื่ออินเทอร์เน็ตทำให้การสื่อสารขยายออกไปได้กว้างไกลขึ้น มีประสิทธิภาพและคุณภาพมากขึ้นแต่ใช้เวลาสั้นลง อีกทั้งยังเป็นสื่อที่รวบรวมคุณสมบัติของสื่อทุกชนิดที่มีก่อนหน้านี้เข้าไว้ด้วยกัน ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุ สื่อโทรทัศน์ ถูกนำมาทำให้เป็นดิจิทัล (Digitalized) ข้อมูลจำนวนมากถูกนำมาบีบอัดและจัดระเบียบใหม่ให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร ไฟล์ภาพ ไฟล์เสียง ไฟล์วีดิโอที่สามารถนำไปอัปโหลดในเว็บไซต์เพื่อการสื่อสารที่เป็นสาธารณะต่อไปได้ และยังสามารถผลิตรูปแบบการนำเสนอได้หลากหลาย ตามที่ลิฟวิงสโตน (Livingstone) ได้กล่าวไว้ว่า สิ่งใหม่สำหรับสื่ออินเทอร์เน็ต อาจจะเป็นการรวมกันของการปฏิสัมพันธ์ของลักษณะต่างๆที่เคยได้ชื่อว่าเป็นนวัตกรรมในวงการสื่อสารมวลชน ระดับของเนื้อหาข้อมูลที่มีอย่างไม่จำกัด ขอบเขตการรับรู้ของผู้รับสาร ลักษณะธรรมชาติของการสื่อสาร ในมุมมองนี้สื่อว่าอินเทอร์เน็ตนั้นเป็นสื่อที่ขยายขอบเขตการสื่อสารมากกว่าจะเป็นการสื่อสารที่เข้ามาแทนที่สื่อเดิม⁶

นอกจากสื่ออินเทอร์เน็ตยังเป็นช่องทางการสื่อสารที่รวบรวมข้อมูลเอาไว้มากมาย มหาศาล มีความหลากหลายและข้อมูลมีหลายระดับ ขยายความสามารถการสื่อสารและสามารถเข้าถึงได้อย่างกว้างขวาง ที่สำคัญสื่ออินเทอร์เน็ตยังเป็นสื่อที่เปลี่ยนมุมมองจาก “ผู้รับสารที่เฉื่อยชา” (Audience, Passive audience) เป็น “ผู้ใช้สาร” (Media user) เนื่องจากเป็นสื่ออินเทอร์เน็ตเป็นสื่อที่ผู้รับสารปลายทางสามารถเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลใดๆได้เอง โดยผู้ใช้สารสามารถมีส่วนร่วมในการเลือกสารหรือข้อมูลตามความสนใจส่วนบุคคลได้ นอกจากนี้ยังสามารถสืบค้นข้อมูลที่สนใจและตรงกับความต้องการได้ง่ายด้วยบริการค้นหาเว็บไซต์ (Search Engine) เช่น www.google.com , www.sanook.com, www.aol.com , www.yahoo.com, www.bing.com เพียงพิมพ์คำหรือหัวข้อที่สนใจ ก็จะมีเว็บไซต์และภาพถ่ายต่างๆที่เกี่ยวข้องขึ้นมาให้เลือกจำนวนมาก ซึ่งเว็บบริการค้นหานี้เองเป็นเครื่องมือที่ทำให้สารที่มีอยู่อย่างกระจัดกระจายตามเว็บต่างๆถูกเรียกให้แสดงผลอย่างเป็นระเบียบมากขึ้น ทำให้สืบค้นข้อมูลหรือเนื้อหาที่ต้องการได้โดยสะดวกรวดเร็วกับเป็นแหล่งข้อมูลและห้องสมุดขนาดใหญ่

สื่ออินเทอร์เน็ตไม่เพียงมีอิทธิพลต่อรูปแบบการสื่อสารของมนุษย์และรูปแบบการนำเสนอเนื้อหาของสื่อเท่านั้น สื่ออินเทอร์เน็ตยังส่งผลต่อต้นทุนทางธุรกิจในการเปิดเว็บไซต์หนึ่งๆเพื่อสื่อสารแนวคิดหรือประเด็นหนึ่งๆต่อสาธารณชน เพราะสื่ออินเทอร์เน็ตเอื้อให้ผู้ส่งสารหรือในที่นี้คือเจ้าของเว็บไซต์หรือผู้ดูแลเว็บไซต์เป็นอิสระจากเงื่อนไขด้านต้นทุนการผลิตและการนำเสนอเนื้อหา เพราะการเปิดเว็บไซต์หนึ่งๆทำได้ง่ายและราคาไม่สูง ผู้ที่ต้องการก็สามารถ

⁶ McQuail Denis, *McQuail's Mass Communication Theory*, (London : Saga Publications, 2005) p.138.

เปิดเว็บไซต์เองได้โดยไม่ต้องคำนึงถึงภาระด้านค่าใช้จ่าย จึงส่งผลต่อเนื้อหาที่สามารถนำเสนอได้อย่างอิสระ ไม่จำเป็นต้องจับกลุ่มผู้รับสารที่เป็นมวลชนเพื่อช่วยพยุงธุรกิจ แต่กลับสร้างช่องทางการสื่อสารได้ตรงกลุ่มเป้าหมาย ในมุมมองของผู้รับสารหรือผู้ที่ใช้อินเทอร์เน็ตก็เช่นกัน ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเข้าถึงข้อมูลที่ต้องการ ปัจจัยเรื่องค่าใช้จ่ายในการเปิดเว็บไซต์และการเข้าถึงเนื้อหาในเว็บไซต์ จึงเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญที่ทำให้การสื่อสารทางอินเทอร์เน็ตได้รับความนิยมจากคนจำนวนมากอย่างรวดเร็ว

จากกระแสหลักในสังคมที่คนหันมาให้ความสำคัญและสนใจศึกษาพระพุทธศาสนามากขึ้น ประกอบกับสถานการณ์ปัจจุบันที่สื่ออินเทอร์เน็ตมีประสิทธิภาพการสื่อสารสูงและมีบทบาทในชีวิตประจำวันมากขึ้น และกำลังได้รับความนิยมอย่างรวดเร็ว เพราะมีบทบาทในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่แตกต่างจากสื่อดั้งเดิมในเชิงรูปแบบเนื้อหาและเทคโนโลยีการสื่อสารและในเชิงธุรกิจ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการสื่อสารและการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศในเว็บไซต์พระพุทธศาสนาที่ได้รับความนิยมในโลกอินเทอร์เน็ตโดยคนจำนวนมาก

วัตถุประสงค์ของงานวิจัยเรื่องการสื่อสารและการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศในเว็บไซต์พระพุทธศาสนาเพื่อตอบปัญหานำวิจัยต่อไปนี้

ปัญหานำวิจัย

1. รูปแบบที่ใช้นำเสนอเนื้อหาในเว็บไซต์พระพุทธศาสนาเป็นอย่างไร
2. เนื้อหาที่นำเสนอในเว็บไซต์พระพุทธศาสนาเป็นอย่างไร
3. การใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศในเว็บไซต์พระพุทธศาสนาเป็นอย่างไร

ขอบเขตในการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การสื่อสารและการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศเว็บไซต์พระพุทธศาสนา เลือกศึกษาเว็บไซต์พระพุทธศาสนาที่ได้รับความนิยม 4 เว็บไซต์แรกจากการอันดับสถิติ www.truehits.net ในช่วงเวลา 18 เดือน (มกราคม 2552- มิถุนายน 2553) และเก็บข้อมูลระหว่างเดือนธันวาคม 2553 ถึง มกราคม 2554 ได้แก่

- เว็บไซต์พลังจิต
- เว็บไซต์ฟัชรธรรม
- เว็บไซต์ดีเอ็มซี
- เว็บไซต์ธรรมจักร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

งานวิจัยเรื่องการสื่อสารและการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศในเว็บไซต์พระพุทธศาสนา มีจุดประสงค์เพื่อการศึกษาวิเคราะห์รูปแบบและเนื้อหาที่นำเสนอในเว็บไซต์พระพุทธศาสนา ตลอดจนการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศในเว็บไซต์ดังกล่าวด้วยคุณสมบัติของสื่ออินเทอร์เน็ตเพื่อประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ ดังนี้

1. เพื่อทราบถึงรูปแบบและเนื้อหาพระพุทธศาสนาที่นำเสนอในเว็บไซต์พระพุทธศาสนาที่ได้รับความนิยม
2. เพื่อทราบถึงการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศในการนำเสนอเนื้อหาในเว็บไซต์พระพุทธศาสนาที่ได้รับความนิยม
3. เพื่อทราบถึงการใช้ประโยชน์ของผู้ใช้เว็บไซต์จากเทคโนโลยีสารสนเทศที่ใช้ในการนำเสนอเนื้อหาในเว็บไซต์พระพุทธศาสนาที่ได้รับความนิยม
4. เพื่อเป็นประโยชน์ต่อองค์กรศาสนาและองค์กรส่งเสริมสังคมในการพัฒนารูปแบบการนำเสนอเนื้อหาพระพุทธศาสนาโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศให้ได้รับความนิยมและเป็นการเผยแพร่และสืบทอดพระพุทธศาสนาต่อไป
5. เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางและต้นแบบในการทำเว็บไซต์พระพุทธศาสนาอื่นๆ และการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องพระพุทธศาสนาในแง่มุมอื่นๆ หรือศาสตร์ในแขนงอื่นๆ โดยใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศ